

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19,
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

(3)

Doç. Dr. Rafael MUHAMETDİNOV* (*Assoc. Prof. Dr. Rafael MUHAMETDINOV*)

TÜRKÇE: TATAR MİLLETİNİN KORUNMASINDA İSLAMIN ROLÜ

ENGLISH: THE ROLE OF ISLAM IN THE PROTECTION OF TATAR NATION

ÖZET

Küreselleşme ve asimilasyon süreçleri içinde yaşayan Tatarlar kendi milli özdeşliğini saklamak için, millet olarak güçlü ve daha birleşmiş olmalıdırlar. Ama, ne yazık ki, çok dağınıklar. Bu dağınıklık üç açıda görülmektedir. Birincisi, cinayet kapitalizmi bizi süperzengin ve fakir-fukara tabakalarına ayırdı. İkincisi, toplumumuzda giderek Tatarca konuşan ve Rusça konuşan Tatar katmanları oluşmuştur. Üçüncüsü, bugünümüzde nüfusun büyük kısmı İslam'a ve Camiye yakınlaşırken, aydınların büyük bir bölümü hala dine oldukça kayıtsızdır. Tatar halkının manevi desteği veya ideolojisi, Tatarcılık, İslamcılık ve modernleşme gibi üç unsurdan ibaret olmalıdır. Tatar toplumunun temel dezavantajı, aydınların çoğunun geleneksel İslam'a ve İslam'la bağlı olan sosyal gruplara belli bir kayıtsızlığıdır.

Kaide olarak, aydınlar İslamı ulusal kültürün ve ahlakın bir unsuru olarak algırlar, ama dinin dünya görüşü sistemini benimsemezler, çünkü onlar için yalnız kuru kandırmaya dayalı inanç yeterli değildir, onlarda rasyonel bilgiye dayalı inanç ihtiyacı vardır. Halk kitleleri için sırf kandırmaya dayanan din yeterliyse, elit kendine göre islamın "felsefi" bir türünü gereksinmektedir. Dini kavrama alanında elite(Arapça "hassa") ve kitleye (Arapça "avam") bölünme hep var olmuştur. Bu tür İslami kavrama entelektüel ve bilimsel topluluk için çok önemlidir, çünkü böyle bir gelişme müslüman aydınların geniş tabakasını oluşturabilir.

Anahtar Kelimeler: Dünya Görüşü, Hadis, İdeoloji, İnanç, İslam, Kuran, Tatarlar.

Jel Kodu: N35, N45, N75, N95

ABSTRACT

The article is devoted to a brief historical review of adoption of Islam by Tatars and its further development in this environment. The importance of Islam is shown as ideological and moral component of a society. On examples the author has shown some basic positions of contemplation of the world in this religion, which aren't devoid of logic and a rational explanation, and this is very important for intelligency and a scientific community. Treating the nature of Allah(God) as the Universal Law of development and harmony of life, the author has tried to explain and resolve the most important contradictions in modern Muslim divinity.

Keywords: Belief, Contemplation of the World, Elimination, Hadis, Ideology, Islam, Mercy, Preservation, the Koran, Tatars.

Jel Code: N35, N45, N75, N95

*Tataristan Bilimler Akademisi; Şihabeddin Mercani Tarih Araştırma Enstitüsü, Tataristan/RUSYA; Kazan şehri, Kreml, podyezd nu. 5, 420111), murafa@kazandom.ru

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19,
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

Tatarlar küreselleşme ve asimilasyon süreçleri ile karakterize olan bugünkü şartlarda kendilerini koruyabilmek için güçlü ve birleşik bir millet olmalıdır. Ancak, ne yazık ki, bizler çok parçalanmış bir durumdayız. Bu parçalanmayı üç sahada gözlemlemek mümkündür. Birincisi, Tatarlar kapitalizmin yarattığı çok zengin olanlarla fakirlerden oluşan iki tabakaya bölünmüştür. İkincisi, toplumumuzda gittikçe Tatarca konuşan Tatarlar ve Rusça konuşan Tatarlar iki grup meydana gelmiştir. Üçüncüsü ise, milletimiz içinde islama ve camilere yakın duran ve halkın çoğunluğundan oluşan grup ile beraber, islam dinine karşı kayıtsız ve ilgisiz olan aydınların gurubu da vardır. Bu da Tatarların devlet düzeyinde net bir ideolojiye sahip olmadığını göstermektedir.

Bütün Türk dünyasına ilişkin ideolojik sorunlar hakkında konuşursak, 1907 yılında Azeri Türkçüsü Hüseyinzade Ali Bey “Türkçülük, İslamcılık ve Avrupalılık” adı ile anılan ideolojiyi ifade etmiştir. O, Türklerin Türklük duygularından ilham almaları, islama inanmaları ve çağdaş Avrupa medeniyeti ile kendilerini zenginleştirmesi gerektiğine inanıyordu [1, 33].

Bu üç bileşen daha sonraki bütün örgütlerin ve bireysel olarak Türk yazarlarının ideolojilerinde de kabul görerek sunulmuş; her zaman belirli bir tarihsel döneme göre de ele alınmıştır. Benim düşünceme göre de, Tatar halkının manevi desteği ve ideolojisi: Tatarcılık, İslamcılık ve modernleşme denilen üç bölümden oluşmalıdır.

Daha ayrıntılı olarak ikinci bölümü ele alalım. Bizce, Tatar toplumunun temel dezavantajı (entelijensiya) aydınlar sınıfının büyük bir kısmının geleneksel islamdan ve islama bağlı olan sosyal tabakalardan ayrılmış olmasıdır. Bunun nedenlerini anlayarak bir çıkış yolunu bulmayı deneyelim. Kural olarak, aydınlar sınıfı islamı, ulusal kültürün ve ahlakın bir unsuru olarak algılamaktadır, ama dünya görüşü bir sistem olarak dine kayıtsızdır, çünkü aydınlar için yalnızca çıplak kanaata dayalı bir inanç yeterli değildir, onların rasyonel bilgiye dayalı bir inanca ihtiyacı vardır. Fen “Toplum nasıl düzenlenmiş ve adam nedir?” sorularına cevap arıyorsa, din de insana erdemli bir hayat geçirme yollarını gösteriyor.

İnsanların birçoğuna ikna gücüne dayanan inanç yeterli olsa da, elit tabaka insanları kendileri için “felsefi” bir islam ihtiyacı duyarlar. Dinin algılanması konusunda toplum içinde: elit (arapça “hassa”) ve halk tabakası (“avam”) guruplaşması her zaman vardı, dinin yayılma zamanının ilk dönemlerinde bile bu durumu gözlemlemek mümkündür.

Geleneksel İslamda, onun temel doktrininde rasyonel ve mantık ile açıklanamaz çelişkiler vardır. Sıradan müslümanlara din bilgileri Allah'ın emrettiği şekilde söylenmektedir, ve çelişkilerin insanların beyin gücü yetersizliği nedeniyle anlaşılmadığı ve bu nedenle de bu konularda tartışmanın anlamsız olduğu belirtilmektedir. Böyle bir yaklaşım ise aydınlar sınıfı tarafından ilkel görülmektedir.

Bu tür çelişkiler hakkında birkaç örnek getirelim:

1. Allah'ın varlığını anlamadaki çelişki: Bir taraftan, Kuran'da Allah'ın hiçbir şeye ve kimseye benzemediği, görülmediği, duyulmadığı, hissedilemediği ve insan şeklinde olmadığı söylenmekte. Aslında, Onun - her şeye gücü yeten yüce bir güç olduğu fikridir. Öte yandan O şefkatli, bütün ilme ve bilgiye sahip, her şeyi gören ve duyar vs. olarak belirtilmekte. Yani, Ona insan nitelikleri verilmektedir. Dünyanın tek bir Tanrı bilimcisi bile bu çelişkileri

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19,
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

rasyonel şekilde açıklayamamıştır.

2. Allah'ın kaderi ve adamın iradesi arasındaki çelişki. Bu çelişkiyi açıklayabilen, mantığa dayanan açık ve anlaşılır bir cevabı hiçbir teolojik çalışmada bulamayacaksınız.

3. Allahın mutlak kudreti ve onun merhameti arasındaki çelişki. Bu çelişkiyi gösteren bir örnek verelim: Hiçbir günahı olmayan iki aylık bebeğin hastalıktan dolayı ölmesi. Neden Allah bu ölüme izin verdi? Allah bu şekilde çocuğu cezalandırmışsa, o zaman o merhamet sahibi değildir. Eğer de o merhametli ise ve çocuğu koruyamamışsa, demek – o her şey kadir değildir.

Müslüman Tanrıbilimcileri bu çelişkiye ilişik net bir cevap verememişler.

Bunlar – dünya görüşüne ilişkin temel çelişkilerdir. Kuran'da namaz konusunda da çelişkiler vardır. Kuran'ın ilk ayetlerinin birinde bir mümin namazda karıştırmadan dua edebiliyorsa, biraz şarap içtikten sonra da namazını kılabilir diye söylenmekte [2; 4:43]. Bir sonraki ayette, müslümanların alkol kullanması kesin olarak kınanıyor [2; 5:90]. Bu tür olaylar anlaşılır, Arap toplumu tarihsel olarak evrimleşmekte ve her tarihsel durum için kendine özgü yaklaşımları vardı. Ama dünya görüşü karakteri taşıyan çelişkilere nasıl bakalım?

Bizim düşüncemize göre, bunlar büyük ölçüde Allah'ın tabiatını belli bir şekilde anlaşıldıktan sonra çıkarılır. Bu anlayış için bakışımızı (dikkatimizi) öncelikle maddeye ve evrene çekmemiz gerekir. Bildiğimiz gibi, dünya iki açıdan sonuna kadar algılanamaz. Birincisi, hiçbir zaman hiçbir fen dünyayı sonuna kadar tam olarak açıklayamaz. İkincisi, hiçbir zaman bu dünyanın uyum ve düzen ilkesi (Kanunu) sonuna kadar açıklanamaz. Bu – bugünkü fen bilgisinin bir aksiyomudur.

Gerçekten de, evrenin ortaya çıktığında onun cismi tek madde – Helyumdan oluşmaktadır. Organik maddelerin gelişiminde insan zirve noktası olmuştur. İnsan zihninin gelişmesi ile “bilgi, adalet, merhamet” vs. gibi kategoriler var oldu. İnsan bilincinde pozitif karakterde olan bu manevi niteliklerin peyda olması bir rastlantı değildir, onlar objektif olarak ve gereksinimi karşılamak için oluşmuştur. Onlar dünya uyumunun Genel Kanunu temelinde ortaya çıkmıştır.

Peki, bu evrimi yöneldiren ve dünyanın uyumunu sağlayan kim veya nedir?

Benim düşünceme göre, onları hiçbir zaman sonuna kadar akılla anlayılamayan, varlığın Evrensel Yasası yönlendirir. Bunu anlamak mümkün olmuyorsa, ona sadece inanmak kalır. Burada, bilim ve felsefede inanç unsuru ortaya çıkar.

Kuranda, Allah'ın varlığını kanıtlayan argümanlardan biri de “düzen” (Dalil an-Nazm) argümanıdır. Bunun hakkında bizim zamanın büyük islam araştırmacısı ve düşünür Taufik İbrahim böylece yazıyor: "Bu önemli ve sık sık Kur'anda tekrarlanan argüman insanın dikkatini dünyamızın düzeni ve mükemmelliğine, güzelliği ve uyumuna çekiyor, bu da Allah'ın – evrenin “Organizatörün” varlığını kanıtlamaktadır” [3; 53].

Böylece, din inanca dayanmaktadır, fen de kendi en nihai ve karışık sorularında bir inanç unsuru olan “Varlığın Evrensel Yasasına” dayanır.

Allah dediğimizde yukarıda sözedilen, esas sıfatı mutlak kudret olan ve gelişim için tabiat ve toplumda belli nesnelere “koruma” veya “ortadan kaldırma” gibi güçlere sahip olan

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19,
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

objektif Varlığın Evrensel yasasını anlarsak, daha önce bahsettiğimiz çelişkilerin pek çoğu netleşecektir.

Allah'ın (Kanunun) her bir kişiyi tamamen tüm önemsiz ayrıntılarla kontrol ettiği düşünülemez. "İyilik" ve "kötülük" veya "sağlık" ve "hastalık" arasındaki dialektik mücadelede o Kanun "kötülüğü" (hastalığı) ortadan kaldırmaya ve "iyiliği" (sağlığı) korumaya yardım ediyor, böylece Allah insanlığı koruyor ve gelişimini sağlıyor. Müslümanların tümüne bu mekaniğin anlaşılabilmesi için Allah'ı "insanileştirmeye" başlamışlar. "Koruma" yerine insanlara "merhamet" ya da inançlı bir yaşam için "ödül" hakkında söylendi. "Ortadan kaldırma" yerine insanların günahı için "cezalandırma" hakkında söylendi. "Merhamet, ödül" ve "cezalandırma" kelimeleri "koruma" ve "ortadan kaldırma" gibi bilimsel kavramların yalnız daha sembolik tabirler idi.

Peygamber'in bütün dahiliği, Varlığın Evrensel yasasında verilen bilgiyi bilinçli ve bilinçaltı düzeylerinde yakalayıp ve algılayıp VII. yüzyılın başında Arap toplumunda var olan anlayış kavramlarıyla anlaşılır bir dilde ifade etmesindedir. Biz XXI. yüzyılda yaşıyoruz, Kuran'ın anlamını açıkladığımızda dilimiz çağdaş, net, mantıklı ve hatta bilimsel olmalıdır. Allah'ın tabiatini yorumumuza göre, Allah'ın bilgi, merhamet, işitme, görme vb. gibi insani nitelikleri olamaz. Böylece, ilk çelişki ortadan kaldırılır.

İslamda dünya görüşü temeli, "ortadan kaldırma" ve "koruma" işlemleri ile bu dünyayı geliştiren tek ve kadir Allaha (Kanuna) ve aynı zamanda peygamberimiz Muhammede inanmaya ve iyilik yapmaya dayanmalıdır, diye düşünürüm. Bu şeyler mutlak ve değişmez olmalıdır. Başka her şey değişir (görecelidir). Allahın (Kanunun) bizim anlayışımıza dayanarak, kader ve irade arasındaki çelişki, yani ikinci çelişki de mantıklı olarak açıklanabilir. Allah zaten insanları farklı olarak: birilerini potansiyel olarak "kötülüğe" eğilimli (Amerikalı bilim adamları bazı kişilerde "suç geni"ni bulmuşlar), başkaları "iyiliğe" eğilimli olarak yaratmaktadır. Bu "iyi" ve "kötü" insanların diyalektik mücadelesini sağlamaktadır. Sonuç olarak "kötü" insanlar mağlup olur, "iyi" insanlar daha da iyi olurlar. Böylece, bir gelişme gerçekleşir, bunlar olmazsa tam bir duraklama ortaya çıkardı.

Allah'ın takdiri - Onun ilk başta insanları yukarıda açıklanan iki karşıt kategoriye bölmesinden, ama yine de potansiyel olarak "kötülüğe" eğilimli insanların seçme özgürlüğü olmasından ibarettir. Onlar Evrensel Kanununu (Allahı) öğrenerek, doğru yola gelebilirler. Bu da, insanın özgür bir seçimidir. İyilik yapan insan, olumlu duyguları hissediyor, bu da insanın ömrünü uzatıyor, sağlığı güçlendiriyor (Allah'a ait olan "koruma" mekanizması modelidir). Kötülük yapan insan genellikle olumsuz duygularla doludur. Bunlar da insanın hastalanmasına, ve sonuç olarak ölümüne getirebilir. Tüm bunlar tıp ve psikolojide bilinen şeylerdir. Böylece, Allah salih insanları koruyarak ve kötülüğü taşıyıcılarını ortadan kaldırır.

Öbür taraftan, seçim özgürlüğü olmasına rağmen, iyi veya kötü yolu seçmiş olsa da, insan Allahın (Kanunun) "koruma" veya "ortadan kaldırma" süreçlerinden geçmelidir. Yani, insanın seçme özgürlüğü bile sonuç olarak Allahın varlığı olmadan gerçekleşmiyor.

Böylece, ikinci çelişki felsefi olarak ortadan kaldırılmaktadır.

Allah'ın mutlak kudreti ve merhameti arasındaki, yukarıda verdiğimiz bir çocuğun ölümü örneğinde, bir çelişkiye gelince, Allah'ın kudreti hakkında ve "korumanın" şiiysel

<http://www.turansam.org>

*****

TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi
TURAN Center for Strategic Researches

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Eylül 2013, Cilt: 5/Yaz, Sayı: 19,
TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; September 2013, Volume: 5/Summer, Issue: 19

eşdeğeri olan “merhameti” yerine onun sırf “koruma” yeteneği hakkında sözedilmelidir. Bazı insanlar zayıf ve hasta, diğerleri güçlü ve sağlıklı doğarlar. Hasta adam daha da hasta birini doğuracaktır, böylece insanlık dejenerasyonu olabilir. Bunu önlemek için, Varlığın Evrensel yasasına (Allah’a) bağımlı olan doğal seleksiyon kanunu vardır.

Allah çaresiz hastaları ortadan kaldırır ve genel olarak insanlığı dejenerasyondan korur. İnsanların mecazi diliyle Allah’ın insan ırkına merhamet gösterdiği söylenirdi. Ama felsefi dilde o sadece korumaktadır. Hayatın bazı çatışmaları Allah’ın merhameti hakkında konuşmaya izin vermezler, fakat onlar her zaman Allah’a ait olan “koruma” ve “ortadan kaldırma” mekanizmaları ile açıklanabilirler. Ancak bu mekanizmaların çalışma prensipleri mutlak değildir. Onlar sadece Allah (Kanun) tarafından yaratılmış bir düzen ve uyum sistemi içinde çalışır. Bu sistem dışında çalışmazlar. Mesela, uzayın derinliklerinden bir asteroit gelerek Yeryüzüne vurarak tüm insan medeniyetini yok eder. Bu asteroid Evrenin her yerinde hakim olan uyum ve düzen dışındadır.

Böylece, üçüncü çelişki de mantıklı bir açıklamasını buluyor.

Yukarıda sözedilenlerden şunu görebiliriz. Bazı bugünkü aydınlar Kuran’da sadece peygamberimiz Muhammed’in retorik ve didaktik konuşmaları görürler, ama Kuran (sadece bunlardan ibaret olmadan), mantıklı ve rasyonel anlaşılabilen ve kendine özgü felsefi bileşeni olan Evrensel Yasanın bir bilgeliğidir (hikmetidir). Allah bize vahiy ve akıl vermiştir, fakat akılı bize vahiyi taşa (fosile), yani bir dogmaya dönüştürmek için vermemiştir. Böyle bir felsefi dünya görüşü olan islamı ben Türk-Tatar veya Neojadidizm, yani Yeni Ceditçilik İslamı olarak adlandırırdım. Bugünkü Türkler için, Araplar ve İranlılardan ayrı olarak, islam bir devlet dini değildir, bu yüzden de o – devlet statüsü olan din değildir, akıl ve özgür ruhlu bir dindir. Ama İslam’ın rasyonel bir anlayışı, dini duygusal algıyı, dinin teselli fonksiyonunu, ruhsal-psikolojik etkilerini, kalple iman ve başka algılama yollarını değiştirmemelidir, çünkü müslümanlar farklı toplumsal katmanlara ayrılır, ve her katman dinde ihtiyaç duyduğu şeyleri buluyor.

Sonuç olarak, yukarıdaki dinin anlayışı, belki de kendini şekli değil de, gerçekten müslüman olarak düşünene geniş bir müslüman aydınlar tabakasının oluşmasında katkıda bulunur, demek istiyoruz.

KAYNAKÇA

1. BAYAT ALİ HAYDAR. “Azerbaycan’ın Yigit Evladi” Ali Bey Huseyinzade (Turan) ve Türkiye’de yayınladığı eserleri. - Ist.: Turk Dunyası Araştırmaları Vakfı (TDAV), 1992.
2. KORAN, perevod i kommentariyi I. Yu. Krachkovskogo, Moskva, izdatelstvo “Nauka”, 2-ye izdaniye, 1990. (Kur’an, çevirisi ve İ.Yu. Krachkovsky yorumu, Moskova, “Nauka” yayımevi, 2.baskı, 1990)
3. İBRAHİM TAUFİK. Dokazatelstva bitiya Boga po Koranu. V Sb. “Filosoaiya i teologiya: shodstvo i razlichiye”, Izdatelstvo “İman”, Kazan-2004. (İbrahim Taufik. Kuran tarafından Allah’ın varlığının kanıtı. “Felsefe ve teoloji: benzerlikler ve farklılıklar” Derleme kitabı, “İman” yayınevi, Kazan – 2004).